

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פְּרֻשֶׁת הַשְּׁבוּעַ כִּי תֵצֵא תִשְׁפִּיג

פִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאֲנֹךָ נִפְלְאוֹת (מִיכָה ד' טו)

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

"כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל אִיִּבְיָךָ וַיִּתְּנֶנּוּ יָקִיֵּךְ אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיִּתְךָ שְׁבִי"ו" (דברים כ"א ז).
הפעם נעסוק רק בהכרזת הפתיחה לפרשה ולא בהמשך הפסוק.

פסוק זה התקיים במלחמת יום כיפור, שבשבועות הקרובים נציין את שנת החמישים לפריצתה.
האם מדובר באירוע ניסי או במאורע שניתן להסבירו בדרך הטבע?

במלחמה זו האויב ניתן בידי חיילי צה"ל, ונתפסו שבויי מלחמה מצרים וסורים רבים. חלקם כפשוטו, ועוד כשלושים אלף חיילי הארמיה השלישית, שכותרו על ידי חיילי צה"ל בלי יכולת תנועה לאף כיוון. כיתור שכפה על המצרים הפסקת אש, בזמן שכוחות צה"ל נמצאים כמאה קילומטרים מקהיר וכשלושים קילומטרים מדמשק.

הנביא מיכה קרא: "קוֹמִי וְדוֹשִׁי בַת צִיּוֹן כִּי קָרְנְךָ אָשִׁים בְּרָזַל וּפְרָסְתֶיךָ אָשִׁים נְחוּשָׁה וְהִדְקוֹת עַמִּים רַבִּים..." (שם ד' ג). פסוק זה מתאר, כפשוטו, את חלקו של חיל השריון הישראלי בניצחון הגדול (בנבואה זו עסקנו כבר מספר פעמים, החל [מפרשת בהעלותך תשפ"ג](#)). נפתח בסיפור אישי מאותם ימים. בתום המלחמה הגיעו רבנים אל חיילי ישיבות ההסדר, שלחמו כשיריונאים בחזית הדרומית, משני צידי תעלת סואץ, כדי לתת שיעורים ולהיפגש אישית עם הלוחמים שעברו מלחמה קשה ואיבדו רבים מחבריהם. זו הייתה גם הזדמנות למפגש עם המפקדים. הרב יהודה עמיטל מייסד וראש ישיבת הר עציון, היה אחד המבקרים החשובים. בפגישתו עם מפקד גדוד הטנקים שלנו, מיכה קוגל מקיבוץ יגור, הרב עמיטל הביא לו תשורה, תנ"ך שלם, עם הקדשה שנפתחה בציטוט מנבואת מיכה דלעיל. לא ניתן היה לבחור פסוק מתאים יותר! ההערכה לתורה של המגיד הקיבוצניק, התחזקה עוד יותר.

הנביא מיכה הבטיח לנו גם שבימי הגאולה העתידה, עם ישראל יזכה לראות נסים ברמה של נסי יציאת מצרים. וז"ל: פִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאֲנֹךָ נִפְלְאוֹת (מִיכָה ז' טו).
נזכיר לציבור קוראינו את האווירה ששררה בחודש אלול תשל"ג. מדינת ישראל חיה באופוריה ונחה על זרי הניצחון המדהים של מלחמת ששת הימים. זחירות זו גרמה לכך שמבצעי ההטעיה של צבאות מצרים וסוריה הצליחו, לצערנו, מעל ומעבר למשוער. ההפגזה הכבדה של הצבא המצרי והצבא הסורי הפגיעה את לוחמי צה"ל ומפקדיו הפתעה גמורה. תוך עשרים וארבע שעות כמעט שלא נותר שריד מהיחידות הסדירות וממעט חיילי המילואים שהגנו על הגבולות. חטיבות שלמות, כמו חטיבה 9 בחלק הצפוני של תעלת סואץ, וחטיבה 188 בדרום רמת הגולן, הושמדו תוך זמן קצר. המצב היה חמור מאוד, חיל האוויר המהולל לא היה מסוגל להתמודד עם מערכי הטילים של שני הצבאות, השיריון נתקל במחסום בלתי עביר של טילים אנטי טנקים, שלא היה להם מענה בשלב זה, וגם חיילי החי"ר קצרה ידם מלהושיע. ביומיים הראשונים היו לצה"ל למעלה מאלף הרוגים ואלפי פצועים.
לאחר עשרה ימים בהם צה"ל לא הצליח להדוף את הצבא המצרי, בהושענא רבה תשל"ד, החל מבצע צליחת התעלה, שהתקדם מאוד בשמחת תורה. נס ההצלחה של בנית ראש גשר על תעלת סואץ, בין שתי הארמיות המצריות, שההכנות לו, לא התגלו על ידי הצבא המצרי, היה מהגדולים ביותר. על המצרים נפל חושך ולחיילי ישראל היה אור גדול.
התקיימה בנו נבואת מיכה: "פִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאֲנֹךָ נִפְלְאוֹת".
המסירות והגבורה של חיילי צה"ל, גרמה לסייעתא דשמיא נסית מכל הבחינות. מאז לא התקיימה יותר מלחמה עם מצרים - מדינת ערב הגדולה והחזקה ביותר.

חובה גדולה מוטלת על כתפינו, להודות לקב"ה על נסיו וחסדיו, ולשמור על המתנה הנפלאה שקיבלנו ממנו לפני שבעים וחמש שנים. הצלחתה, בכל הבחינות, של מדינת היהודים החדשה, שנקבצו אליה בניה מכל קצוות תבל, היא סיפור נס עצום, אולי אפילו גדול יותר מנס יציאת מצרים.

הבה לא נהיה כפויי טובה ונפעל בערבות הדדית כדי לשמור מציאות מופלאה זו.

די לשיח קיצוני ומתלהם של שנאת חינם! די להלבנת פנים ולעג מבייש, הבה נרבה באהבת חינם!
גם כשלא נסכים נעשה זאת באהבה רבה ומתוך כבוד הדדי!

[\(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב\)](#)

לְעִיּוֹן הַנּוֹפְלִים בַּמַּעֲרָכָה עַל הַגַּנַּת הַמּוֹלַדֶּת הַיִּיִּד

הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	מר משה וסרצוג כ" בתשרי תשפ"א	פרופ' ישראל אהרוני י"ד בכסלו תשפ"ג	הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב
מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב	מר יצחק טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א	שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	מר זליג וגב' שרה ברכפלד כ"ה בטבת תשפ"ב	מר שמואל וגב' אסתר שמש י"ז בסיון / כ' באב
בלחה בת ישראל מרמורש ז"ל א' מנחם אב תשפ"א	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב אשר וגב' סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	ר' אליהו כרמל וגב' מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	גב' גיולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב
לע"נ הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	ר' שמואל וגב' רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	גב' מירה קושיצקי נלב"ע כ"ב בסיון תשפ"ג		

חֲמַדַּת הַשַּׁבָּת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

"ניקוי יבש"

בהקשר של שחייה בשבת עסקנו באיסור בגדרי איסור הרטבת הבגדים, הנובע ממלאכת מלבן. מתוך הדברים עלתה השאלה של ניקיון הבגדים. פעמים רבות שאבק עולה על הבגדים, ויש שאלה שאינה פשוטה: האם מותר להסיר את האבק מהבגד?

לכאורה הנחת הקשר בין הרטבה ובין כיבוס רומזת לכך שאין אפשרות ללבן ולכבס את הבגד ללא נוזלים. מה שמעלה את השאלה אם ניקוי הבגד בצורה 'יבשה' מותר בשבת. כך גם משמע מן המשנה (שבת פרק כא, ב), בה נאמר שמותר לקנח "לשלושת" מכר בשבת בעזרת סמרטוט יבש.

בהמשך לכך אומר רב כהנא (שם דף קמא ע"א) שמותר לכסכס (לגרד) טיט שעל הבגד מהצד ההופכי, אך לא עליו. כלומר, אם הטיט נמצא על הבגד, מותר לגרד מהצד הפנימי של הבגד, ולא מצידו החיצוני. רש"י מבאר שמכיוון שאין כאן שימוש בנוזל, אין בזה איסור תורה של מלבן. אך חז"ל אסרו לכסכס על הטיט עצמו, שכן כסכוס ישיר נראה כמלבן.

מצד שני, רב הונא (שם דף קמז ע"א) אומר שהמנער טלית בשבת עובר על איסור תורה! הגמרא ממשיכה ומבחינה בין בגד שמקפידים על נקיונו ושהאבק שעליו ניכר ובגד שהאבק שעליו אינו ניכר. אך עצם האיסור לכאורה מפתיע. האם אין בכך סתירה למשנה המתירה לכסכס את העפר? מה ההבדל בין כסכוס וניעור?

הרמב"ם פותר את הסתירה על ידי הסבר שרב הונא אינו עוסק במלבן, בניקוי הבגד, אלא בניעור שבעלי המלאכה מנערים את הבגד, לתת לו את צורתו הסופית, כאשר הוא מוכן. מדובר במלאכת 'מכה בפטיש' – המלאכה של סיום הכנת הבגד לשימוש. ר"ח פותר את הסתירה אחרת. הוא מסביר שמדובר במלאכת מלבן, אך מוסיף נתון קריטי: מדובר בבגד שנרטב מטל (או נוזל אחר). ניעור הבגד הוא חלק מכיבוס רגיל.

אך רש"י מבאר שהכוונה היא לניעור מהעפר שעל הבגד. האם אין בכך סתירה לדבריו בדף קמא, שם הוא אומר שהסרה יבשה איננה אסורה משום מלבן?

מלשון הבי"ח משמע שרש"י מבחין בין הסרה בעזרת מטלית, סמרטוט או כסכוס עדין, ובין ניעור אגרסיבי יותר. הניעור האגרסיבי הוא אכן כיבוס.

בביאור הלכה מתרץ אחרת. הוא מבחין בין הסרה גמורה של הלכלוך ובין הסרה חלקית. הניעור מסיר את הלכלוך לחלוטין, ולכן הוא אסור. הגירוד של הטיט מסיר את השכבה החיצונית, אין בכוחו להסיר את הרושם של הטיט לחלוטין. מה שנאסר הוא הסרה מוחלטת של העפר.

למעשה: בשו"ע (סימן שב סעיף א) פוסק כדברי ר"ח, ואוסר לנער את הבגד שיש עליו טל. הרמ"א אומר לחשוש לדעת רש"י, ואוסר לנער אבק מהבגד אם הוא מקפיד עליו.

בילקוט יוסף פוסק כפשט דברי השו"ע, שכל עוד מדובר בבגד יבש אין איסור דאורייתא בניעור או כסכוס. הכסכוס הישיר אסור מדרבנן, כמובן. הוא מתיר אפילו לנקות עם מברשת בגדים. ברם, הוא אומר שעדיף לנקות בשינוי.

בשש"כ מתיר לכסכס את הלכלוך וכך להסיר אותו, אם הוא ישאיר רושם גם אחרי הכסכוס. אך הוא אוסר לנקות את הבגד בכסכוס באופן שאינו משאיר רושם כלל, בדומה לדברי המשנה ברורה. הוא ממשיך ואוסר לנער בגד שמקפידים על ניקיונו שהתלכלך מאבק. אם לא מקפידים כל כך, מותר להסיר את הלכלוך בעזרת מטלית, אך אוסר להשתמש במברשת. ברם, הוא מתיר להסיר סיבים וכדו' הנמצאים על הבגד, ואינם טבועים בו.

שימו לב שבטור זה התייחסנו לניקוי ללא נוזלים. מה שמכונה בפי העם "ניקוי יבש" הוא ניקוי בעזרת כימיקלים לחים. הוא "יבש" במובן שאין שם שימוש במים. ניקוי זה ודאי אסור מן התורה לכל השיטות.

ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל, של:		
חנה בת אוריה	ניר רפאל בן רחל ברכה	טל שאול בן יפה
נטע בת מלכה	פנינה ציפורה בת מרים	ר' יצחק בן בריינדל גיטה
רבקה בת שרה בלה	הילה צפנת בת שרה טובה	חוה ראנלה בת פיילא
ירחמיאל בן זלאתה רבקה	הילל בן תמר שפרה	משה בן רחל
חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה	אריה יצחק בן גאולה מרים	עובדיה בן אסתר מלכה
אורי לאה בת חיה תמימה	ז'קלין בת רינה	יוסף בן אורית
מאירה בת אסתר	מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה	

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן,

יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביורר מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה,

כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

ארץ אגדה

הרב מרדכי הוכמן

תפילה מתוך מרירות

בתורה מסופר על חטא 'מי מריבה' שמחמתו נענשו משה ואהרן ולא נכנסו לארץ ישראל, וז"ל הכתוב (במדבר כ, ב-ג):
 "ולא היה מים לעדה... וירב העם עם משה ויאמרו לאמר ולו גוענו בגוע אחינו לפני ה':...ויבא משה ואהרן מפני הקהל אל פתח
 אהל מועד ויפלו על פניהם וירא כבוד ד' אליהם: פ וידבר ד' אל משה לאמר: קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך
 ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ואת בעירם: ויקח משה את המטה מלפני
 ד' באשר צוהו: ויקהלו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע ויאמר להם שמעו נא המרים המן הסלע הזה נוציא לכם מים: וירם
 משה את ידו ויד את הסלע במטהו פעמים ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעירם: ס ויאמר ד' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם
 בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם: המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל
 את ד' ויקדש בם:"

הפרשיה מעוררת תמיהה גדולה. הוצאת מים בכמות אדירה שתספק את כל העם ואת בהמותיהם היא נס גדול. אם תכנן ד'
 לעשות את הנס באמצעות דיבור אל הסלע, מדוע הסכים ד' לעשות את הנס באמצעות הכאה על הסלע. ואם נעתר ד' לעשות את
 הנס גם בהכאה, מדוע הוא הסכים לעשותו רק לאחר שמשה הכה פעמים. אור החיים מנה עשרה פרושים בביאור מה שקרה שם,
 ודחה את כולם, והביא פירוש אחר משלו, ולפיו משה שגג באונס בהבנת דברי ד'. אולם יש להקשות על פירושו שהרי בהמשך
 משמע שד' התייחס לחטאם של משה ושל אהרן בתור מזיד כאמור (במדבר כ, כד): "ואסף אהרן אל עמיו כי לא יבא אל הארץ
 אשר נתתי לבני ישראל על אשר מריתם את פי למי מריבה". ועדין קשה הקושיה שהקשינו מתחילה: מדוע הסכים ד' לעשות את
 הנס באמצעות הכאה על הסלע.
 ונראה לפרש באופן נוסף לאחר שנעמיק במשמעות פעולת המטה של משה, וכדלקמן.

המטה של משה

ספר ליקוטי מוהר"ן נפתח בחשיבות החיבור שבין תורה ותפילה (תורה א): "דע כי ע"י התורה נתקבלים כל התפילות וכל
 הבקשות שאנו מבקשים ומתפללים". נראה שאף בענין פעולת המטה, פעולתו העיקרית של המטה היתה באמצעות אמירת דברי
 תורה או חידושי תורה שהיו קשורים לדברים שהיו כתובים על המטה, שלאחר אמירתם היה משה מתפלל לד' שיענה לו על
 בקשה מסוימת, ואמירת דברי התורה האלו סייעה לקבלת הבקשה. וכעין כך מבואר בדברי האדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג הרב
 יקותיאל יהודה הברשטס זצוק"ל בשו"ת 'דברי יציב' (ליקוטים והשמטות סימן קטז): "... 'מלכותא דרקינא כעין מלכותא
 דארעא' ... כן במתנהגים בדרכי התורה, ... ויש 'טבעי' ב'למעלה מטבע' גם-כן. דהיינו כעין זה שעושין פעולה בצירופי שמות
 וכדומה, ... ובה מובן ענין 'המטה' למכות מצרים ובהבקעת ים סוף, שזה כעין 'טבעי' שמיימי...". להבנה זו יש סיוע גם בתרגום
 יונתן כשהוא מספר על הסכמת משה להישאר בבית יתרו (שמות ב, כא) וז"ל בתרגום לעברית: "וירא מטה שנברא בין השמשות
 וחקוק ומפורש עליו השם הגדול הנכבד שבו עתיד לעשות את המופתים במצרים ובו עתיד לקרוע את ים של סוף ולהוציא מים מן
 הסלע".

לאור ההבנה שפעולת המטה היתה באופן של שילוב בין תורה ותפילה, נותר להבין את משמעות ההכאה במטה בסלע. וענין זה
 יבואר לקמן.

ההכאה בסלע בשנה הראשונה

בשנה הראשונה לצאת בני ישראל ממצרים כאשר בני ישראל התלוננו על חוסר מים, ציווה ד' את משה להוציא מים מן הסלע
 באמצעות הכאה כמבואר בכתוב (שמות יז, א-ח):
 "... ויחנו ב'רפידים ואין מים לשותת העם: וירב העם עם משה ויאמרו תנו לנו מים ונשתה ויאמר להם משה מה תריבון עמדי מה
 תנסון את ה': ויצמא שם העם למים ויילן העם על משה ויאמר למה זה העליתנו ממצרים להמית אתי ואת בני ואת מקני בצמא:
 ויצעק משה אל ד' לאמר מה אעשה לעם הזה עוד מעט וסקלני: ויאמר ד' אל משה עבר לפני העם וקח אתך מזקני ישראל ומטך
 אשר הכית בו את היאר קח בידך והלכת: הנני עמד לפניך שם על הצור בחרב והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם ויעש כן
 משה לעיני זקני ישראל: ויקרא שם המקום משה ומריבה על ריב בני ישראל ועל נסתם את ד' לאמר היש ד' בקרבנו אם אין:"
 בני ישראל רבו עם משה ובאו בדרישה שיתן להם מים, ומשה עונה להם "מה תריבון עמדי מה תנסון את ד'?" בני ישראל רצו
 שד' יספק להם את צרכיהם בלא שיהיה צורך להתפלל אליו, והנהגה שכזו נקראה לפי הבנתם המוטעית - "יש ד' בקרבנו". ומשה
 ענה להם שזה נסיון לד' האם הוא ישנה עבורם את ההנהגה הרגילה שלו ולפיה בני האדם צריכים להתפלל אליו על צרכיהם.
 וכעין כך כתב שם 'אור החיים':

"ונראה כי ד' ניסה אותם להדריכם לשאת עיניהם ולהתפלל לפני ד' כי זה עיקר גדול באמונה ובהשלמת הנפש... ומודיע הכתוב
 כי במקום שיצעקו לד' היו מריבין עם משה וכשתקף עליהם הצמאון זיילן העם על משה..."

ד' נענה לבקשת משה לתת מים לישראל בלא שהם עצמם יתפללו, אך ד' רצה שהם ידעו שרק שילוב של תורה ותפילה הועיל
 לעשיית הנס. ולכן הוא הורה למשה לאסוף איתו כמה מזקני ישראל ולקחת את המטה בידו ולהכות בו בצור לעיניהם. לפי מה
 שהתבאר משה הראה לזקני ישראל כיצד הוא מחדש חידושי תורה בשמות הקדושים שחקוקים על המטה, ולאחר מכן הוא
 התפלל לד' שיתן מים. ההכאה במטה בצור, סימלה את סגנון התפילה שאותו נתבקש משה ללמד אותם.

תפילה בהטחת דברים כלפי מעלה

סגנון התפילה שמשה נתבקש ללמד הוא סגנון תפילה שנקרא 'הטחת דברים כלפי מעלה'. לבני ישראל היתה מרירות כלפי בורא
 עולם, על שמנע מהם מים, הם היו יכולים להעמיק במחשבתם ולהפנים שכל מה שד' עושה הוא לטובתם ולהסיר מקרבם את
 המרירות ורק אח"כ להתפלל לד'. אלא שד' הורה למשה לגלות להם שבמצבי דחק כשהם מתקשים להסיר מליבם את המרירות

כלפיו הם יכולים להתפלל אליו גם מתוך המרירות. וכן מצאנו, שחנה התפללה מתוך מרירות נפש: "וְהָיָה מִרְתַּי נִפְשׁוֹ וְתִתְפַּלֵּל עָלַי ד' וְיִבְכֶה תְּבַכֶּה", וחז"ל מבארים שהיא באה אל ד' בתביעה: "אמרה לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, כלום בראת דבר אחד לבטלה?! בראת עינים לראות, אזנים לשמוע, פה לדבר, חוטם להריח, ידים לעשות מלאכה, דדים הללו שבראת על לבי - לא להניק בהם!! תן לי בן להניק בהם. אמר רבי אלעזר חנה הטיחה דברים כלפי מעלה שנאמר ותתפלל על ה':".

תפילה בסגנון שכזה היא תפילה שאינה לכתחילה, ופעמים שנעשים עליה, וכן מצאנו בסוגיה במסכת תענית (דף כה, א בתרגום חופשי):

"לוי גזר תענית ולא בא מטר. אמר לפני ה': 'רבונו של עולם! עלית וישבת במרום, ואין אתה מרחם על בניך!' (בעקבות דבריו) בא מטר וגם נעשה לוי צולע (שנענש על הדברים שהטיח כלפי מעלה). אמר רבי אלעזר: לעולם אל יטיח אדם דברים כלפי מעלה, שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה - ונהיה צולע, ומיהו - לוי"

תפילה מתוך תביעה היא תפילה שאינה רצויה, ופעמים שתפילה בסגנון שכזה עלולה לגרום לכך שהתפילה אינה מתקבלת, וכאמור באיוב (ט, ב-ג): "אִמְנֵם יְדַעְתִּי כִּי כֹן וְיִמָּה יִצְדַּק אֲנֹשׁ עִם אֱלֹ: אִם יִחַפֵּץ לָרִיב עִמּוֹ לֹא יַעֲנֶנּוּ אַחַת מִנִּי אֶלְפִי". אולם אם אדם אינו מסוגל להסיר מלבו את המרירות, עדיף שיתפלל מתוך מרירות מאשר שלא יתפלל לד' על צרתו. ובדומה בהוצאת המים מן הסלע בשנה הראשונה, בני ישראל היו אז בתחילת דרכם באמונה בה', ובעת שלא היו להם מים הם התקשו להסיר מליבם את המרירות כלפי ה', ולכן הותרה להם אז תפילה מתוך מרירות שבאה בתביעה כלפי מעלה. ולכן, הורה ד' למשה להכות בסלע במטה, ומשם שההכאה מבטאת סגנון תפילה של אדם שבא בתביעה כלפי מעלה. בראותם את ההכאה, הבינו זקני ישראל שכאשר הם מתקשים להסיר את המרירות מליבם, הם יכולים להתפלל לד' גם במצב זה ובסגנון של תביעה. והם היו אמורים להעביר את המסר הזה לעם.

סגנונות שונים של תפילה

כאמור לעיל, תפילה מתוך מרירות אינה תפילה רצויה לכתחילה. התפילה הרצויה היא מתוך שמחה, וכמובא (ברכות דף לא, א): "תנו רבנן: אין עומדין להתפלל לא מתוך עצבות... אלא מתוך שמחה של מצוה". ואמנם יש מציאות נוספת שבה לימוד תורה נחשב לתפילה, וכעין כך מובא בשם הצדיק הירושלמי הרב אשר פריינד זצוק"ל (אמרי אשר, יד עזרה תשס"ו, עמוד לד):

"... שישנם שני ענינים בתפילה, האחד הוא שהאדם מבקש מהש"ת לטובתו, חיים, בריאות, בני ומזוני וכדו', תפילה זו אפילו אם היא נאמרת בפשטות נענית, כמ"ש 'כי אתה שומע תפילת כל פה' איך שהוא. אבל ישנה תפילה אחרת שהיא מגיעה עד כסא הכבוד, תפילה זו היא מלשון דביקות עד כלות הנפש, שהוא מתפלל להש"ת כאיל תערוג על אפיקי מים מרוב צמאון לקדושה, ועל זה נתכוון דוד המלך באמרו 'ואני תפילה' ולא אמר ואני מתפלל כי כל נפשו ונשמתו הוא שלימות התפילה ולא שום דבר אחר. מתוך כך הגענו למה שאמר לפני זמן... כי תורה לשמה היינו עבודה שבלב זו תפילה, שהאדם הלומד את התורה מתעמק בחכמתו יתברך ומתגעגע אליו - זוהי התפילה הרצויה... ואח"כ אמר כידוע מה שאמרו חז"ל... חברים העוסקים בתורה אין מפסיקין באמצע לימודי התורה שלהם כדי להתפלל, וע"ז אמרו (שבת דף יא, א) שהכוונה באותם שתורתם אומנותם כגון רבי שמעון בר יוחאי וחביריו. וע"ז תמהים המפרשים, מדוע אין מפסיקים אפילו קדושים אלה באמצע התורה שלהם כדי להתפלל?... אבל לפי הנ"ל הרי זה הפלא ופלא כי רבי שמעון בר יוחאי הגיע לדרגה זו שהתורה שלו היתה בבחינת תפילה עד כלות הנפש, וממילא לא היה צריך להפסיק לתפילה כי תורתו היתה תפילתו."

ובביאור הדברים נראה, שכאשר האדם לומד תורה ומתקשר לד' בדביקות, עושה לו ד' את הדברים שהוא זקוק להם גם בלא שיתפלל עליהם במפורש. ואפשר עוד, שכאשר האדם עוסק בתורה ואותם ענייני תורה קשורים גם לצרכי ישראל או לצרכיו הוא מתפלל בלבו שד' יקבל את דיבוריו. נראה שיסוד רצה ד' שמשה ואהרון ילמדו את ישראל בשנה הארבעים לשהותם במדבר, וכדלקמן.

לימוד תורה מול הסלע

כאשר הורה ד' למשה בשנה הארבעים: "קח את המטה והקהל את העדה אִתְּךָ וְאֶהְרֹן אֶחִידְךָ וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מִיָּמָיו", כוונתו היתה שמשה ואהרן ילמדו את בני ישראל את מדרגת התפילה הגבוהה של רשב"י וחביריו. כאמור לעיל על המטה היו חקוקים שמות קדושים, ומשה ואהרן היו צריכים לדבר בינם בדברי תורה הקשורים לאותם שמות קדושים, ובני ישראל היו רואים כיצד דברי התורה פועלים את פעולתם, והסלע מוציא את מימיו גם בלא שיבקשו זאת. אולם משה ואהרן הסכימו בינם, שכל עוד שבני ישראל לא הפנימו כראוי את מדרגת התפילה הראשונית, תפילה מתוך מרירות אי אפשר ללמד את מדרגת התפילה הגבוהה של רשב"י וחביריו. ולכן הסכימו בינם, שמשה יחזור וילמדם כיצד להתפלל מתוך המרירות שהם מצויים בה.

כמו כן משה רצה להוסיף וללמדם מדרגת תפילה נמוכה ביותר שהיא תפילה מתוך ספקנות. בספר דברי הימים (ב, לג) מסופר כיצד החטיא מנשה המלך את ממלכת יהודה בעבודה זרה, ומלך בבל אסר אותו והביא אותו לבבל ומסופר: "וּכְהָצַר לוֹ חֲלָה אֶת פְּנֵי ד' אֶלְהָיו וַיִּפְנֶעַ מְאֹד מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי אֲבוֹתָיו: וַיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו וַיַּעֲתֶר לוֹ וַיִּשְׁמַע תְּחִנָּתוֹ וַיִּשְׁיבֵהוּ וַיּוֹשְׁלֵם לְמַלְכוּתוֹ וַיִּדַע מִנִּשְׁפָּה כִּי ד' הוּא הָאֱלֹהִים: וּבִתְלֻמּוֹד מְבוֹאֵר שְׁמִנְשָׁה הִתְפַּלֵּל לַד' מִסַּפֵּק אוֹלֵי תַעֲזוֹר לוֹ תְּפִלָּה זוֹ (סנהדרין דף קא, ב): "מנשה - בתחילה קרא לאלוהות הרבה, ולבסוף קרא לאלהי אבותיו". ואע"פ שמנשה התפלל מספק ענה לו ד'. ומשה רצה ללמדם גם כוח תפילה שכזו, שבאה מתוך ספקנות.

שמעו נא המרים המן הסלע הנה נוציא לכם מים

משה פנה לבני ישראל וכינה אותם בתואר "המרים", כדי להראות להם את מר לבו ושאף הוא נמצא במרירות בגללם, ואע"פ שהוא נמצא במרירות ולא בשמחה, הוא יתפלל אל ד'. כמו כן משה הביע ספקנות שמא הוא לא יענה בתפילתו "המן הסלע הנה נוציא לכם מים?", כדי להראות להם שגם תפילה מתוך ספקנות נענית, וכפי שנענתה תפילת מנשה. ולאחר מכן היכה משה בסלע במטהו. כפי שהתבאר לעיל משמעות הדבר היא, שמשה אמר כמה דברי תורה שהיו קשורים לשמות הקדושים שהיו חקוקים על המטה, ולאחר מכן הוא התפלל לד' שיתן מים, וההכאה במטה סימלה תפילה שבאה מתוך תביעה ובסגנון של הטחת דברים כלפי מעלה, וכפי שהיתה תפילת חנה.

מתחילה לא נענה ד' לתפילה הזו, משום שפעמים שתפילה מתוך תביעה אינה נענית. אולם משה חזר והתפלל תפילה מתוך תביעה, וחזר והיכה במטה. ומכיוון ששמה הרבה בתפילה, נענה לו ה', ואפילו שתפילה מסוג זה אינה לכתחילה.

נַעֲצֵת ד' הִיא תְּקוּם

ד' ידע שאחרי ההכאה בסלע בשנה הראשונה הפנימו כבר בני ישראל בקרבם את ההבנה, שאפשר להתפלל לד' מתוך מרירות ובתביעה, והוא ידע שהם מתעקשים שלא להתפלל אפילו תפילה שכוזו. וד' רצה ללמדם בשנה הארבעים גם את מדרגת התפילה הגבוהה של רשב"י, שהוא תפילה במדרגה קדושה ביותר. וד' רצה לתרגל אותם בסגנונות התפילה בשנה הארבעים. ואילו משה ואהרון התעקשו לחזור וללמד אותם בשנה הארבעים את סגנון התפילה הראשוני של תפילה מתוך תביעה, ולכן נענשו – "על אֲשֶׁר מָרִיתֶם אֶת פִּי לְמִי מְרִיבָה".

ואכן ד' הקים את עצתו, ולאחר נסיון 'מי מריבה' המשיך ד' ותרגל את בני ישראל בסגנונות התפילה השונים. בעת שלבני ישראל היתה מרירות כלפי ד' וכלפי משה על המסע סביב ארץ אדום והם דברו בד' ובמשה, שילח ד' בעם את הנחשים, העם בא למשה שיתפלל עליהם וד' אמר למשה שיעשה נחש וישים אותו על נס. חז"ל מבארים שההבטה האישית אל הנחש לא ריפאה את הנשך אלא התפילה האישית שהתלוותה אליה "וכי נחש ממית או נחש מחיה אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהן שבשמים היו מתרפאים ואם לאו היו נימוקים". בני ישראל התוודו אמנם על כך שחטאו בדיבור כלפי ד' ומשה "חָטְאנוּ כִּי דִבַּרְנוּ בְּדִ' וְבָדָד", אולם היו בהם כאלו שנותרו במרירותם ועדין סבלו מארס הנחש. ובאמצעות ההבטה אל הנחש הראה להם ה', כיצד תפילה אישית שלהם נענית ואפילו שהיא מתוך מרירות.

ולאחר מכן שוב מנע ד' מבני ישראל מים, אך הפעם הם הוציאו את המים בעצמם בתפילות שבאו מתוך שמחה: "וּמִשֶׁם בָּאָרְהָ הוּא הַבָּאָר אֲשֶׁר אָמַר ד' לְמִשְׁה אֶסְף אֶת הָעָם וְאֶתְּנָה לָהֶם מַיִם: ס אִזּוּ יִשְׁרֵי וְשָׂרְיָל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלַי בְּאֵר עֲנֵנוּ לָהּ".

¹ "כי לימוד התורה באמת זוהי תפילה ועבודה שבלב, זאת אומרת שבעת לימודנו את התורה"ק אנו מתפללים להשי"ת לקבל את דיבורינו" (אמרי אשר, יד עזרה תשס"ו, עמוד כב).

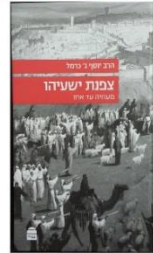
לע"נ אמו"ר רחל בת ר' בנימין בונים ע"ה

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@retzhemdah.org

חדש – "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עזיהו, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאנו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בבואו לבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

שׁוֹ"ת בְּמִרְאֵה הַבְּזֵק

(מתוך ח"י)

New Jersey, USA

ניו ג'רזי, ארה"ב

טבת תשע"ו

טיפול שיניים של בעל באשתו שלא בימי טהרתה, או טיפול של אישה בבעלה שלא בימי טהרתה

השאלה:

האם מותר לרופא שיניים לטפל באשתו בזמן שאיננה טהורה?
וכן האם מותר לרופאת שיניים לטפל בבעלה בזמן שאינה טהורה?

התשובה:

- מותר לרופא לטפל באישה (או לרופאה לטפל באיש) גם אם צריך לגעת בה, אפילו אם אין בזה משום פיקוח נפש, שנגיעה זו אינה דרך תאוה ובעבודתם טרודים.¹
- חכמים אסרו לבעל לגעת באשתו נידה אפילו שלא בדרך תאוה.² ולכן לא יטפל רופא באשתו שלא בימי טהרתה אם יצטרך לגעת בה, ואפילו אם יצטרך לשלם על הטיפול, אלא אם אין רופא אחר לטפל בה. אם אין רופא אחר, מותר לבעל הרופא לטפל בה אף אם אינו חולי של סכנה, וכל שכן אם מדובר בחולי בשיניים, שלעיתים מוגדר כמקום סכנה על פי ההלכה.³ אם מדובר בטיפול שאינו דחוף, יחכו עד לאחר שהאישה תיטהר מנידתה.
- כאשר אין רופא אחר והבעל צריך לטפל באשתו בעצמו, עדיף שישתמש בכפפות.⁴
- אם אישה היא הרופאה וחולי השיניים הוא כזה שגורם לבעל לטפל למשכב, האישה יכולה לטפל בבעלה, גם אם אפשר למצוא רופא שיניים אחר, אם ההליכה לרופא אחר תגרום להוצאה כספית ניכרת.⁵

¹ הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה כא, א) כתב שהאיסור מן התורה לגעת באישה מהערויות הוא רק בדרך תאוה, וכן דייק הש"ך (יו"ד סימן קנז ס"ק י; סימן קצה ס"ק כ), וכתב שכן המנהג פשוט, שרופאים ישראלים ממששים דופק של אישה, ואפילו אם היא אשת איש. וכן פסק הגר"מ פיינשטיין (אגרות משה אבה"ע חלק ב סימן יד) על פי הנ"ל, שכשמדובר בנגיעה שאינה בדרך תאוה, אין איסור, ולדעתו אף מדרבנן אין איסור. וראו הערה 3.

² הגמרא במסכת שבת (יג ע"ב) הביאה מעשה באדם אחד שלמד תורה הרבה ומת בחצי ימיו, ואשתו שאלה בבית המדרש מדוע נענש. שאלו אותה החכמים כיצד נהג איתה בימי נידותה, והיא ענתה: "חס ושלוש! אפילו באצבע קטנה לא נגע בי". ומוזה למדו הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה יא, יח) והרשב"א (תורת הבית בית ז שער ב) שאסור לאדם לגעת באשתו נידה אפילו באצבע קטנה. וכן פסק השלחן ערוך (יו"ד קצה, ב). יתר על כן, השלחן ערוך (שם) פסק בעקבות דברי התוספות (שבת שם ד"ה בימי) שאפילו להעביר חפץ מידו לידה אסור, מחשש שייגע בה.

³ הרמ"ש כתב בתשובה (כלל כט אות ג) שאם אדם חולה ואין לו מי שימשנו חוץ מאשתו נידה, מותר לה לשמשו ורק תיזהר ביותר מהרחצת פניו ידיו ורגליו והצעת המיטה לפניו. וכן פסק השלחן ערוך (שם טו). אך אם האישה חולה, כתב תרומת הדשן (סימן רנב) שאסור לבעלה לגעת בה, כגון להקימה ולהשכיבה ולסומכה, ואפילו אם זה מותר בחוליו, יש לחלק, שאז אין יצרו מתגבר עליו, מה שאין כן כשהוא בריא והיא חולה. אבל הדרכי משה (שם ו) הביא מהגהת שערי דורא (סימן יח ס"ק יב) שיש מתירין אפילו בזה, ומהשלטי הגבורים (על המדרכי שבת סט ע"ב מדפי הרי"ף אות ה) כתב בשם הר"ם מפי הר"ר טוביה שהנזהרים בזה – חסידות של שטות היא. השלחן ערוך (שם, טז) פסק כדברי התרומת הדשן, והרמ"א הביא דעת היש מקילים וכתב שכן נוהגים אם צריכה לכך. וכן הביא הפתחי תשובה (ס"ק טו) מתשובת הרדב"ז (חלק ד סימן ב), ורק כתב שלא ירחץ פניה ידיה ורגליה. ואם יש לה סכנה ברחיצה, מותר לבעל להשליך המים עליה, ואם אי אפשר אלא ברחיצה ממש, גם זה מותר.

עוד הביא הבית יוסף שם מתרומת הדשן שאם בעלה רופא, אסור למשש לה הדופק אפילו אם אין רופא אחר. וכן הביא משו"ת המיוחסות לרמב"ן (סימן קכז) שאסור, אלא שדייק מדבריו שבמקום סכנה מותר. והעיר הבית יוסף שאפשר שהרמב"ן הלך לשיטתו בספר המצוות (לא תעשה שנג), שנגיעת נידה אינה אסורה אלא מדרבנן. אבל לדעת הרמב"ם שמגע אסור מהתורה, אפשר שגם במקום סכנה אסור משום שזה אבזרייהו של גילוי ערויות, והניח בצ"ע.

השלחן ערוך (שם, יז) סתם לאסור. והרמ"א כתב שלפי מה שנוהגים להיתר שימשנה, כל שכן שזה מותר. והש"ך (ס"ק כ) השיג על הבית יוסף וכתב שגם לדעת הרמב"ם מותר, שאין זו דרך חיבה. והביא ראיה מדברי הרמ"א כאן, אף שדעתו בסימן קנז (סעיף א) נראה כדעת הרמב"ם. וכן כתב בביאור הגר"א (ס"ק כא) שכשאינו מתכוון לערוה מותר. הבית שמואל (אבה"ע סימן כ ס"ק א) כתב שבחינם השיג הש"ך על הבית יוסף, אבל ערוך השלחן (יו"ד סימן קצה סעיף כו) דחה את דברי הבית שמואל. ואף שהרמ"א בסעיף יז דיבר במקום סכנה, מדבריו בסעיף טז מבואר שהתיר גם בלי סכנה, וכאן כתב רק שככל שכן שבמקום סכנה מותר. וכן בשלטי הגבורים הנ"ל לא הזכיר שמדובר במקום סכנה, ובשו"ת רדב"ז הנ"ל כתב במפורש שמותר אפילו שלא במקום סכנה. ובמקרה של השאלה יש לצרף גם מה שהסתפקה הגמרא (עבודה זרה כח ע"א) במכה בשיניים, אם נחשבת סכנת נפשות, ועל פי זה נפסק בשלחן ערוך (או"ח שכח, ג) שמחללים את השבת על כך. ובעניין אלו טיפולים בשיניים דוחים שבת, ראו צ"ץ אליעזר חלק ח סימן טו פרק י; חלק כ סימן מז; שמירת שבת כהלכתה פרק לד סעיף ז.

⁴ הפתחי תשובה (שם ס"ק יז) הביא מספר מקור חיים (גונדרשהים, סימן קצה ס"ק כא) שראה מורים שהורו בנדון כזה להניח בגד על הדופק, ואז מותר לבעל הרופא למשש הדופק על אותו בגד המפסיק. ומפורש בדברי המקור החיים שהתיר על ידי בגד רק אם אין רופא אחר. וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק (חלק ה סימן כז) שאין להתיר על ידי כפפות אלא במקרה דומה לזה. והמקור לזה על פי המנחת יצחק הוא מהירושלמי (סוטה ג, א), שם אמרו שמביאים מפה כשהכהן והסוטה מניפים את הקרבן של הסוטה יחד, מפני הכיעור. ומדובר כשאין איסור נגיעה מן הדין, שאין זו דרך תאוה. אחרונים נוספים שכתבו לשים כפפות הם טהרת הבית (סימן יב ס"ק מו) והדרכי טהרה (מהדורת תשע"א פרק ה, אות צד, תשובות והוספות כה).

⁵ ראו בדברי תרומת הדשן שהובאו לעיל, הערה 3, שטיפול של אישה בבעלה החולה קל יותר מטיפול של בעל באשתו החולה, ועיינו בדברי שו"ת הרדב"ז שהובאו לעיל, שההבדל הוא שכשהאישה חולה צריך למצוא אישה שתמשנה אפילו בשכר, ואילו כשהבעל חולה, אין צורך למצוא מי שימשנו בשכר אלא בחינם בלבד.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך   הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

יועצים מדעיים:

הרב פרו' אברהם שטינברג
הרב פרו' דרור פיקסלר
הרב פרו' נתן קלר

חברי הועדה המייעצת:

הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

<p>לעיני שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לעיני רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לעיני גב' לורין הופמן ז"ל</p>	<p>לעיני חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לעיני סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
<p>לעיני הנופלים במערכה על הגנת המולדת היי"ד</p>				